

# FINNSAM INFORMATION

FINNSAM – *Finnbygder i samverkan*

Nummer 3 Årgång 20 2014

ISSN 2000-9399



Nästa FINNSAM-Information utkommer under december 2014. Manusstopp 20 november.

## FINNSAM

För att underlätta samarbete, forskning och samordning av finnskogsaktiviteter startades nätverksorganisationen FINNSAM (Finnbygder i Samverkan) 1992.

Nätverket är öppet för alla som är intresserade av skogsfinnarnas kultur och historia.

FINNSAM arrangerar årligen en vår- och en höstkonferens, där finnskogsområdena turas om att vara värdar. På det sättet får FINNSAM-medlemmarna varje gång stifta bekantskap med ett nytt finnskogsområde i Sverige och Norge. Vanligtvis arrangeras årligen även en vinterkonferens med arkiv- eller ämnestema. Regelbundet utskickas medlemsbladet FINNSAM-information, med aktuella rapporter, protokoll och nyheter.

FINNSAM håller också i en mängd skogsfinnska projekt, innefattande litteratur, byggnader, släktnamn, släktforskning och mycket annat.

Mer information om FINNSAM hittar du på [www.finnsam.org](http://www.finnsam.org)

**Plusgironr** Sverige **646 27 77-1**  
**Bankkontonr** i Postbanken Norge **0533.34.89440**  
**Medlemsavgift 2014 tv** - privatperson och institution/förening: **100** resp. **300 SEK/NOK**

**Kassör** Anette Norberg, Västra Vargträsk 13, 921 92 LYCKSELE  
Tel: 073-0830859 E-post: [anette@vargtrask.se](mailto:anette@vargtrask.se)

**Skogsfinnska bibliografin:** Lars-Olof Herou, Gästgivaregatan 12, SE-771 53 LUDVIKA  
Tel: (0)240-169 60. E-post: [loherou@gmail.com](mailto:loherou@gmail.com)

**Forskarförteckning:** Christina Norbäck, N:a Karlsholmsgt 4, SE-653 42 KARLSTAD  
Tel: 0046 706518654 E-post: [kulturproducent@gmail.se](mailto:kulturproducent@gmail.se)

### **Ledningsgrupp 2014/15** **Övre Mellannorrland**

Tord Eriksson, Tantogatan 71 läg 00630, SE-118 42 STHLM  
Tel: 08-668 55 74. E-post: [tord@kth.se](mailto:tord@kth.se)  
(suppl.) Maarit Kalela Brundin, Umeå  
<[maaritkalelabrundin@gmail.com](mailto:maaritkalelabrundin@gmail.com)>

### **Mellannorrland**

(sammank.) Maud Wedin, Bergalid 3, SE-791 32 FALUN  
Tel: (0)23-228 64. E-post: [maud@finnbygden.se](mailto:maud@finnbygden.se)  
(suppl.) Kjell Nordquist, Järbo <[kjell.nordquist@hos.sandnet.se](mailto:kjell.nordquist@hos.sandnet.se)>

### **Gävle-Dala/Orsa**

Maths Östberg, V. Ösavägen 40, SE-822 91 ALFTA  
Tel: (0)271-101 68. E-post: [finnskogsmuseet@swipnet.se](mailto:finnskogsmuseet@swipnet.se)  
(suppl.) Barbro Sindler, Falun <[barbro.sindler-hult@telia.com](mailto:barbro.sindler-hult@telia.com)>  
Eva Jernqvist [eva.jernqvist@gmail.com](mailto:eva.jernqvist@gmail.com)

(Adjungerad för Los-Orsa)

### **Bergslagen**

Tor Eriksson, Västra Nobelgatan 22, SE-703 55 ÖREBRO  
Tel: (0)19-12 08 84, 070-823 44 25. E-post:  
[hummelgruvan1970@gmail.com](mailto:hummelgruvan1970@gmail.com)  
(suppl.) Kenneth Norrgrann, Västerås <[zinda@hotmail.se](mailto:zinda@hotmail.se)>

### **Tiveden**

Lena Gribing, Anderstorp, SE-695 94 FINNERÖDJA  
Tel: (0)584-202 86. E-post: [lena.gribing@telia.com](mailto:lena.gribing@telia.com)  
(suppl.) Jan-Erik Björk, Källby <[janne.bjork1@telia.com](mailto:janne.bjork1@telia.com)>

### **Värmland**

vakant  
(suppl.) Niclas Persson, Torsby <[klemmetan@telia.com](mailto:klemmetan@telia.com)>

### **Norge södra** **Finnskogen**

Birger Nesholen, Norsk Skogfinsk Museum  
Tel: +47-900 29 447. E-post: [birger@skogfinnsmuseum.no](mailto:birger@skogfinnsmuseum.no)  
(suppl.) Jan Myhrvold, Gjerdrum <[jan@fennia.nu](mailto:jan@fennia.nu)>

### **Norge norra** **Finnskogen**

Mary G. Tangen, Nordholtvegen 34, 1349 Tørberget  
Tel: +47-906 313 84. E-post: [Marygtangen@hotmail.com](mailto:Marygtangen@hotmail.com)  
(suppl.) Steinar Vermundsdammen, <[ste-verm@online.no](mailto:ste-verm@online.no)>

**Ansvarig utgivare för FINNSAM-info Maud Wedin**

## Meddelande från redaktören

Detta nummer av FINNSAM-info är fullspäckat med rapporter, nyheter och uppgifter om ny litteratur. Det innebär att alla kommer att hitta något som intresserar. För första gången har FINNSAM arrangerat en gemensam bussresa till en konferens, av bl.a. ekonomiska skäl. Det hade väl inte varit så märkligt, om det inte varit för att konferensen gick i Örträsk i Lappland; ett område som hittills har varit okänt för många av oss med intresse för skogsfinsk kultur. Men ett område som visade sig vara ytterligt intressant, natur, möten mellan kulturer, nybyggarberättelser och annat. Området hyllas i ett kväde.

Vi som följde med bussen hade en fantastisk resa tillsammans. En redogörelse om resan finns i detta nummer. I övrigt redovisas ett antal protokoll. Höstkonferensen hölls i ett för FINNSAM nytt område, Södermanland. I likhet med Karlskogaområdet finns många frågetecken som exempelvis avsaknad av tidiga skogsfinska markörer. Tor Eriksson är kontaktperson för det nya området. Lite information om vinterkonferensen i Helsingfors och vårkonferensen i Rättvik-Alfta.

Några nya böcker har kommit och någon är på gång. En intressant höst med andra ord.

\* \* \* \* \*

Innehållet i detta nummer:

- Rapport från bussresan till Örträsk, Lena Gribing
- Örträskkväde, Satu Sundström
- Rapport från vårkonferensen i Örträsk, Maths Östberg
- Årsredovisning år 2013, Anette Norberg
- Ledningsgruppens protokoll 4 sept. 2014, Jan-Erik Björk
- Medlemsmötets protokoll 7 sept. 2014 Sörmland/Åsa folkhögskola, Jan-Erik Björk
- Rapport från höstkonferensen 5-7 sept. i Sörmland/Åsa folkhögskola, Seppo Remes
- Intresseanmälan till vinterkonferensen i Helsingfors mars 2015, Maud Wedin
- Vårkonferensen i Rättvik/Alfta maj 2015, Maud Wedin
- Nytt från Torsby Finnskogscentrum, Kersti Berggren
- Recension av "Skogsfinsk arkeologi, Etnicitet i det materiella", Martin Andersson
- Revidering av skogsfinska häftet, Maud Wedin
- Ny roman om skogsfinnarna "Marken brinner", Kjell Söderlund

*Jan-Erik Björk*

Redaktör

Sjögrässtigen 4, SE-533 73 KÄLLBY  
Tel: (0)510-54 13 04. E-post: [janne.bjork1@telia.com](mailto:janne.bjork1@telia.com)

### **Du har väl inte glömt att betala medlemsavgiften?**

**Styrelsen vill påminna om att du riskerar att gå miste om värdefull information mm om du inte betalar din medlemsavgift. För endast 100 kr som privatperson blir du medlem i ett stort nätverk för intresserade av skogsfinsk kultur och kan ta del i dess aktiviteter. Postgironummer visas på sidan 2 längst upp. Glöm inte att ange namn och ev. adressändring**

## Bussresa till Örträsk i Södra Lappland och Finnsams vårkonferens med årsmöte den 28 maj – 1 juni 2014

### Dag1

Bussresan startade i Karlstad med Larsson-Resman. En ny fin buss med internetuppkoppling och möjlighet till bildvisningar. Denna moderna teknik nyttjades flitigt under hela resan. Vi hade dessutom en trevlig busschaufför som var mycket intresserad av temat för resan. Han var även en duktig fågelkännare vilket han visade prov på flera gånger.



Larssons Buss kom kl.12 från Karlstad till Örebro med 4 passagerare, Britt- Karin, Jan, Åge och Asgeir. I Örebro anslöt Tor, Jan-Erik, Lena och Ingemar. Tor Eriksson guidade oss genom en bygd av hyttor och bruk till Vårdshuset Älgen där vi åt en mycket god lunchbuffé.



Nu började föreläsningarna ombord på bussen. Jan-Erik Björk beskrev den skogsfinnska kolonisationen i Grangärde finnskog. I Ludvika klev Kenneth och Ingvar på bussen. I Bergalid, Falun hämtade vi upp Maud och Mattias och fortsatte vidare till Svabensverk där Stig och Siv gick på bussen.

På Finnskogsmuséet i Skräddrabo fick vi fika och möttes av Maths Östberg som visade en glimt av den kommande nya basutställningen.



Maths Östberg guidade oss över finnskogen fram till Alfta där Stig W tog över och berättade om Skogsfinsk arkeologi, etnicitet i det materiella utifrån sin nya bok.

Vi hämtade så upp Helena vid Söderhamns järnvägsstation. På värdshuset Glada Hudik i Hudiksvall åt vi kvällsmat. Innan bussen anlände till vandrarhemmet Gaffelbyn på Norra berget i Sundsvall strax efter kl. 21, berättade Britt-Karin Larsen om sitt möte med Finndianerne i Michigan förra sommaren. Många finska invandrare har på senare tid gift sig med indianer. En modern variant på hur vi tror att de första invandrande skogsfinnarna blandade sig med lokalbefolkningen.

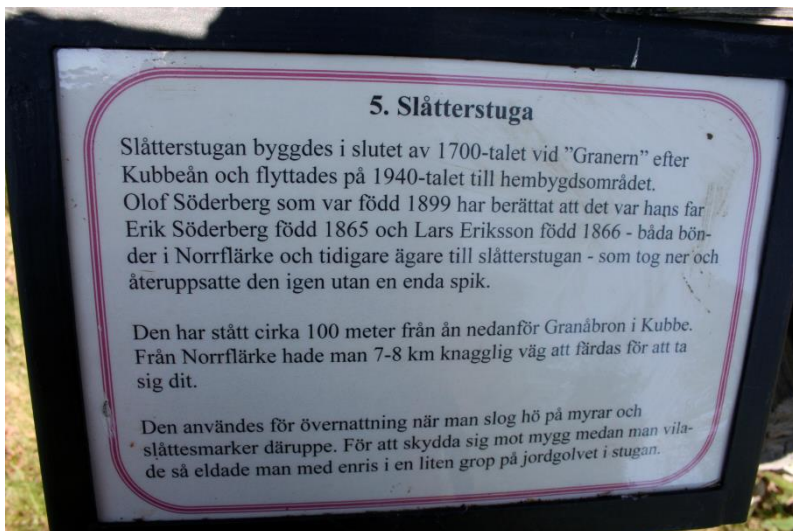
## Dag 2

Efter en god frukost på vandrarhemmet startade dagens resa kl. 8.04 mot Örträsk. Några morgonpigga hade beundrat utsikten från västra berget med fantastisk utsikt över Sundsvall. Nya medresenärer, Ann och Kerstin, plockades upp efter vägen vid Torsboda, Söråker.

Maud Wedin porträtterar finnforskaren Richard Gothe f. 1883 i Tyskland. Han studerade teologi i Sverige, och fick en tjänst som sjömansmissionär i Härnösands stift. Där väcktes hans intresse för Mellannorrlands kultur och historia, främst den skogsfinska kolonisationen. Richard Gothe inledde en metodisk arkivforskning kombinerad med fältarbete och lämnade efter sig ett gediget material. Han har skrivit bl.a. 1942 om Hasselafinnarna och 1943 Från Trolldomstro till kristendom.

Vi drack sedan kaffe på Anundsjö hembygdsgård. Det är en stor gård med många välskötta hus och miljöer som visar på traktens historia vid älvens kant. Här tittade vi noga på en slätterängslada. Kan ha varit en Ria från början.





Nästa stopp blev på Gammelgården i Myckelgensjö där vi tillbringade ett par timmar. Gården är en väl bevarad bondgård från 1600-talet. Till anläggningen hör ett stort antal byggnader. De har alla haft en särskild funktion när gården var i bruk. En höghässja som var ofantligt hög fick oss att häpna. Gammelgården ägs och förvaltas av Murberget, Länsmuseum Västernorrland.

Vi åt även här en god lunch innan vi fick en trevlig guidning om gården och svar på många frågor. Till historien hör också att här spelades filmen Barnen från Frostmofjället in.



Så fortsatte vi färden och Maths Östberg berättade om flera finnbosättningar efter vägen genom Ångermanland och in i Sydöstra Lappland. Vägen blev nu alltmer enformig med tallmoar men med många små sjöar, berg och dalar. En ensam ren visade sig. Bussen passerade Lapplandsgränsen strax före finnbosättningen Hälla.

Vi gjorde ett besök på Koholmen vid Gafsele by. Här byggdes 1964 en efterlängtd bro över Ångermanälven. På holmen finns en timrad övernattningskoja och en minnessten över svedjefinnen Nils Andersson som kom till Åsele Lappmark 1674.



Koholmen

Fika på vägganten gick också bra. Vi hörde storspov och bergfink och såg enkelbeckasin.



Vi var framme i Örträsk kl. 17:30 Efter inkvartering på vandrarhemmet i den gamla prästgården fick vi god mat och senare en trevlig musikstund i Kyrkan där Eva Lycksell med hjälpmusiker sjöng svenska folkvisor. Evens Löfgren visade sen kyrkan som uppfördes 1849. För mer info om Örträsk rekommenderas <http://sv.wikipedia.org/wiki/Örträsk>



Prästgården



Kyrkan

## Dag 5

Resan hem.

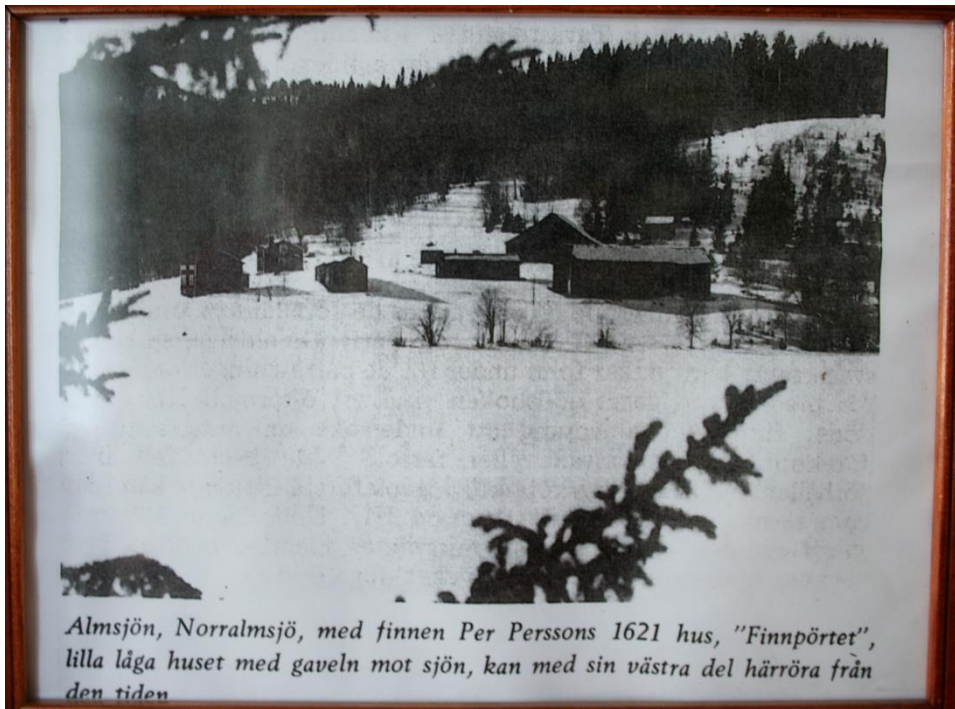
Årsmötet drog ut på tiden så några finnbosättningar fick vi bara höra om på vägen. Dock kände vi oss mycket nöjda med att ha fått en ny kassör för Finnsam. Det blev Anette Norberg. En trevlig finnättling som vi lämnade kvar i Örträsk. Under färden söderut passade vi nu åter på att informera om diverse intressanta ämnen.

Jan Myhrvold fördjupade oss ytterligare om det skogsfinnska DNA-projektet. Lena Gribing berättade om den etnoarkeologiska utgrävningen av resandebosättningen Krämarstan utanför Finnerödja samt visade en film gjord av Hans-Owe Persson om tidig järnframställning.

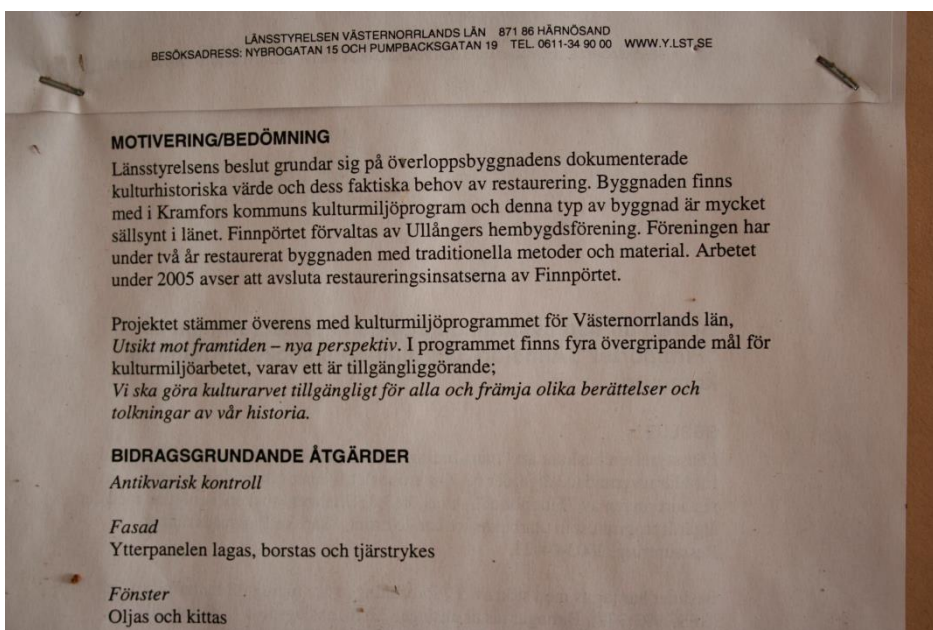


Ett sista besök på en finnbosättningsplats gjordes vid Norr-Almsjön, där Ullångers hembygdsförening serverade landgångar och kaffe vid "Finnpörtet". Bussen fick stanna då en bro såg farlig ut. Vägen upp till byn var inte så lång men det var skönt att röra på sig. Vi fick se en mycket hårt renoverad stuga. Man hade gjort ett gott försök att bevara en nästan nedfallen gammal byggnad. Historia och berättelser fanns men inte så mycket om de första finnarna där. En överbyggd källare under huset sades kanske vara en backstuga eller något liknande men där hade nog inte någon bott. Denna bosättning ligger mycket högt och vackert. En by där man endast bor sommartid. Numera. Strömfrågan har man löst med solceller. Åkermarken har använts relativt nyligen men om ingen betar här är det snart bara skog.





Almsjön, Norralmsjö Finnen Per Persson 1621



Länsstyrelsen Västernorrlands bidrag till renovering 176 000 kr . Klart 2005

Vi fortsatte färden utmed E4:n och det vackra landskapet vid Höga kusten. Maud Wedin beskrev finnbosättningarna i Medelpad och norra Hälsingland. Det blev mycket att ta in och man inser att det finns många finnbosättningar i vårt långa land. Mycket är olikt men det mesta känns likt. En kultur med gemensam bas.

En underbart god måltid intogs på Gläntan Kurs- o. Länergård, Mållångsstad inte långt från Skräddrabo. Vi släppte av flera efter vägen och i Ludvika bytte vi busschaufför.

Det blev mörkt i bussen men ingen somnade. Forskning pågick hela tiden.



Tack alla för gott sällskap och ett särskilt tack till Tor som ordnat med denna fantastiska resa

Vid datorn Lena Gribing

## Örträskkväde

Inspirerad av försommarens FINNSAM-konferens i Örträsk och Kalevalastudierna i Gävle-Dala Finnkultur (GDF) skrev jag detta ÖRTRÄSKKVÄDE. Det framfördes till den med sina kunskaper alltid generöse Maths Östbergs ära under 60-årskalaset på Bockhästen i Svabensverk den 20 juli 2014. Kvädet är skrivet på Kalevalameter, vilket betyder fyra trokéer i varje rad. Versfoten troké består av en betonad stavelse följt av en obetonad stavelse. Versfötterna var bångstyriga så jag fick faktiskt hjälp. Vid högläsning ska det andra i:et i namnet Hilduinen betonas för att det ska stämma. Vidare förekommer alliterationer och assonanser inom raden samt parallellismer. Dikten är inte indelad i strofer och det finns inga slutrim. Innehållsligt skildras en strid mellan ljusa och mörka krafter.

Örn flög över öde Örträsk  
Hilduinen hitta hemmet  
sextonhundrasjuttioåttio  
Bo han byggde, fällde, röjde  
Granen brändes, säden såddes,  
växte rikt och maldes också  
Baktes så till bröd att mätta  
barn och barnbarnsbarnsbarnsbarnen  
Hilduinen fånga fisken,  
tålde, tillbad bruna björnen,  
levde fredligt nära lappen  
Alla här i Örträskbygden  
stammar ifrån Hilduinen  
Göken hördes uti Örträsk  
våren tjugohundrafjorton  
FINNSAM fann en glesnad skara  
Kamp har förts i flera sekel  
hårt mot svält och myndigheter  
för ett rike till för alla,  
inte kluvet, inte delat  
Men idag ska landsbygd dödas  
Staden strävar, kräver, kväver  
Snart så flyger örnen åter  
över öde trakten Örträsk

**Satu Sundström, Svärdsjö**

## Rapport från FINNSAMs vårkonferens i Örträsk med omnejd

30 maj – 1 juni 2014

Text: Maths Östberg

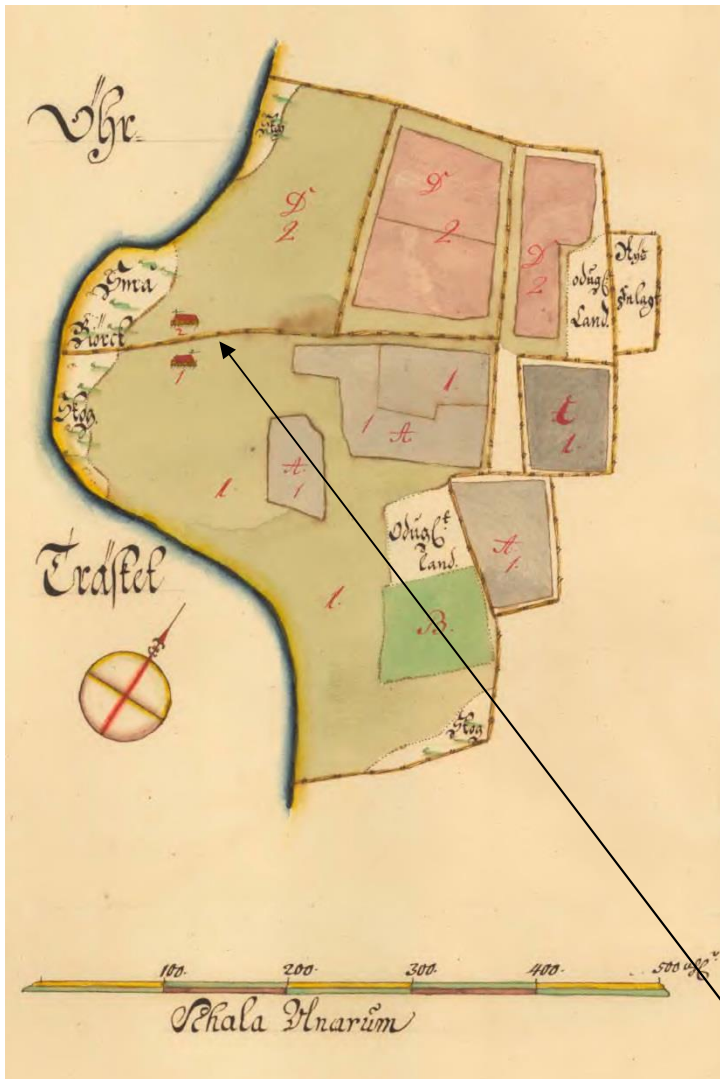
### Fredag 30 maj

Dagen ägnades åt föredrag på den utomordentligt vackert belägna hembygdsgården. Vi hälsades välkomna av Anette Norberg och Margoth Elfving på vägnar av Örträskbygdens Intresse- och Hembygdsvärdskap till den första, d.v.s. äldsta byn i Lycksele Lappmark. Lokalen fylldes till sista plats, och genom stort lokalt/regionalt intresse var vi 65 deltagare.



Utsikt mot hembygdsgården i Örträsk som ligger på platsen där familjen Hilduinen bosatte sig.  
Foto: Jan-Erik Björk

Maud Wedin inledde sitt föredrag med, att hennes anor på morfars sida går tillbaka till Örträsknybyggaren Hilduinen. Hon gav en bakgrund om skogsfinnarna med flyttorsaker, svedjebruk, byggnadsskick, ortnamn m.m. Hilduinen finns i Falun på 1640-talet. Enligt dombok döms sonen Anders (född 1657) för jaktbrott i Ljusne i Hälsingland 1673. Däri anges "hemvist i Kymi socken". Uppgiften om vistelse i Falun kommer från sonen Erik i ting i Nordmaling. Hilduinen slår sig ner i Örträsk ca 1678 efter mellanlandning som inhyses i Agnäs i Bjurholms socken. I ett husförhör 1788 uppges denne farfarsfadern Johan Filipsson Hilduinen kommit från "Kymi". Forskaren Ossian Egerbladh hittade släkten Hilduinen i Kuusamo. Kymi ligger vid Kotka i sydöstra Finland. Ett alternativ till ursprungsort för Hilduinen är Kymi/Kyminkoski i utflyttningsbygden Viitasaari. Möjligen står det dock Kijmi istället för Kymi i husförhörslängden. Samband kan också finnas med Paltamo i Österbotten, som är ett kärnområde för släkten Hilduinen.



Margoth Elfving presenterade en berättelse, som bl.a. bygger på Ossian Egerbladhs domboksanteckningar. Hon visade bilder från krönikespelet "Där västeröver", som uruppfördes 1957 och återskapades 2007. Det första lappmarksplakatet (Karl XI) kom 1673 och innebar 15 års skattefrihet, befrielse från knektutskrivning och samma relativt låga skatt som samerna. Hembygdsgårdens vackra läge överensstämmer med platsen för Hilduinens nybygge, och härbret vid hembygdsgården är genom dendrokronologi daterat till 1680. Under de 20 första åren fanns enbart familjen Hilduinen i Örträsk och fördelade på fyra nybyggen. Vid laga skifte flyttade man även till Västra Örträsk. Margoth introducerade Maria Mattsdotter, i vars spår vi skulle följa med bussen på lördagen. Maria kom från Mjösjö i Nordmalings socken. Hon födde 10 barn och kom att gå ända till Stockholm för att väcka intresse för mineralfynd, som hon ansåg sig ha gjort. Margoth förklarade också ordet parm (med finskt ursprung), som betyder halvt hölass.

Gårdar i Örträsk 1713. Foto: Maud Wedin

Guðrun Norstedt föreläste om samer och nybyggare i lappskatteländ. Fisketräskan nyttjades av bönder nerifrån landet i sydost på ända upp till 20 mils avstånd. Kyrkplatsen i Lycksele inrättades av hertig Karl. Johan Grahn var landshövding från 1653 och såg till, att Ume Lappmark kartlades 1671. Ume Lappmark var indelad i 37 lappskatteländ, som i regel bestod av ett hushåll vardera. På 1600-talet betalades lappskatten med torkad fisk (gädda). Det största skatteländet var Mårdberg om 1.000 km<sup>2</sup>. Där saknades fisketräsk men det var gott om vildren 1671. Myndigheterna menade att nybyggare kunde bo parallellt med samerna, men 1695 kom ett nytt lappmarksplakat, som begränsade rätten att svedja. Guðrun berättade, att det var konfliktfyllt mellan lappen Erik Persson och Hilduinen. Finnen Erik Ersson i Knaften övertog det lappskatteländet 1719 och skattade för det samt hade rätten till jakt och fiske. Andra exempel rörande lappskatteländerna är, att samerna i Stöttingländet själva blev nybyggare, och att samerna i Pauselländet flyttade och blev fjällsame.

Anette Norberg berättade om släktskapsförhållanden mellan skogsfinnar och samer. I början gifte sig samerna mest med varandra, och i de två första generationerna förekom det ej blandäktenskap hos skogsfinnarna. Därefter förekom äktenskap med samer och efter 1770 var man assimilerade med avseende på äktenskap mellan folkgrupperna.

Jan Myhrvold redogjorde för det skogsfinska DNA-projektet, som drivs av Fennia och har samlat resultat för y-kromosomer. Dessa följer faderslinjen och är de som är mest lämpade för genealogisk forskning. Mitokondrie följer morslinjen och kan å andra sidan gå tillbaks tiotusentals år. Autosomale går i alla riktningar (50 % från far, 50 % från

mor). De olika haplo-grupperna används för DNA men måste kombineras med skriftliga källor för släktforskningen. Projektet dokumenterar skogsfinska förbindelser till Finland och kunskapen ökar om bruket av de finska släktnamnen. Det är önskvärt med mottester från avlägsna släktingar. Vad gäller den skogsfinska y-kromosomen, så är det finska y-DNA-et olikt det skandinaviska och avgränsningsbart till finnskogar/finnmarker. Det finns en förhållandevis hög procent testare hos de skogsfinska ättlingarna. I Finland återfinns 61 % av befolkningen inom haplogrupp N, medan 79 % av de testade i Nordsavo tillhör N-gruppen och 78 % av de skogsfinska ättlingarna, alltså en god överensstämmelse. Jan gav några exempel: Mullikka är testad för Orsa Finnmark, Delaware och Grue Finnskog, Lehmoinen för Rämmens och Dalby socknar samt Brandval Finnskog. En man från Bjurholm är nu testad för Hiltuinen. 68 st. skogsfinska släktnamn är testade, varav 8 släkter kan kopplas till träffar i Finland.

Maarit Kalela-Brundin rapporterade från sitt arbete inom åldersbestämning genom dendro-kronologi. Metoden bygger på, att trädens årsringar blir likadana inom samma klimatområde. Maarit har bl.a. tagit prov på ett pörte från Juoksengi (Tornedalen). För Hilduinens härbre vid hembygdsgården i Örträsk blev resultatet 1680, vilket stämde väl med året 1682 för byggnadens ålder. Träden fälldes alltså 1680. Maarit upplyste om, att alla träd har en smal årsring 1601 p.g.a. ett stort vulkanutbrott i Peru år 1600.

Tord Eriksson föreläste om finnbosättningarna söder om lappmarksgränsen med underrubriken: Örträsk i sitt sammanhang. Finnbygden i norra Ångermanland fanns flera decennier innan Örträsk och Tord lutar sig tungt mot Tyko Lundkvists forskning. Runt 1600 kom skogsfinnar direkt från Finland till nybyggen i södra Ångermanland respektive ödehemman i norra Ångermanland. 1630-50 skedde en omflyttning av lösfinnar till ödehemman i norra Ångermanland. 1670-90 kom en sekundär expansion med förtätning samt nybyggen i "fjällbygden" inklusive Örträsk; samtliga i sjölägen. Under Stora ofreden 1710-1730 kom flyktingar och soldater till ödehemman. Efter 1750 vidtog den stora nybyggesperioden med såväl finnar och svenskar som samer, som underlättades av avvitringen och potatisens ankomst. I "fjällbygden" bildades också nya socknar: Björna bröts ut ur Själevad, Trehörningsjö ur Arnäs och Bjurholm ur Nordmaling. F.d. svenskbyar, som blev finnbosättningar, är Agnäs (Bjurholms socken) 1597 och Hemling (Björna socken) 1609. Ca 1600 kom Måns finne till Hemling. Han hade efternamnet Hindersson. Finnkolonisationen i Ångermanland hade fått stöd av ett brev 1594 från Johan III till landskapsfogden Olof Persson. Troligen kom skogsfinnarna in till landskapet via Härnösand. Mullsjö i Nordmalings socken var öde både 1615 och 1649. Då kom Olof Matsson från Hoting och tog upp 12 seland. Sonen Mats Olofsson blev förste nybyggaren i Tyko Lundkvists hemby Mjösjö, "Mjösjömannen", som blev far till Maria Mattsdotter. Mårten Hindersson från Nästvattnet (Gudmundrå socken) flyttar efter en tingsdom 1656 till ett ödehemman i Agnäs. Han gifte sig med Hilduinens dotter Margareta och blev andre nybyggaren i Örträsk. Pål Danielsson, Finn-Pål från Lilla Nordsjö (Trehörningsjö socken), blev en klassisk nybyggare i regionen. Tord har gett honom det passande epitetet "serienybyggare". Slutligen gav Tord några exempel på finska språkets livslängd. Prosten och finnättlingen Lars Longström från Långvattnet (Trehörningsjö socken) var finskspråkig och levde till 1774. Finska talades i Tegelträsk (Åsele socken) 1773. Brita Persdotter levde till 1855 och var finskspråkig.

Margoth Elfving återkom och uppdaterade oss inför lördagens busstur i Maria Mattsdotters fotspår. Maria var gift med Mårten Mårtensson från Agnäs. Hon gjorde malmfynd i Rödingträskberget, och 32 år gammal begav hon sig hösten 1717 till fots de över 80 milen till Bergskollegium i Stockholm! Hon fick 12 daler silvermynt för besväret. Mårten och Maria hade övertagit nybygge 1 i Örträsk efter att ha varit i Vägsele, där Marias styvfar Pål Persson hade tagit upp första nybygget. Efter att ha skrivit till den kungliga kommissionen skrev Maria sedan till kungen om malmstenarna. 1726 gick hon andra gången till Stockholm. 1730 gick Maria och Mårten till Kattisavan ovanför Lycksele. 1740 flyttade paret till grannbyn Rusele. Sonen Mats hämtades till att bli soldat. Mårten gick till Stockholm, och Mats fick avbryta knektjänsten och

återvända till Rusele. En statygrupp i Lycksele avbildar Maria och Mårten, när de vandrar till Vägsele. Marias mor Katarina och den betydligt yngre svärfadern Pål Persson blev kvar i Vägsele. Efter Katarinas död gifte Pål om sig. Erik Ersson från Örträsk tog över Påls nybygge, men Erik drucknade i Öre älv på väg till kyrkan. Pål fick lösa ut Eriks änka och levde i armod efter att ha dödat en tamren och ej haft pengar till böterna. Han fick spöstraff och var tvungen att avsäga sig tolvmannaskapet. Pål är sedan återfunnen i handlingar för Säbrå socken.

Anette Norberg tackade föreläsarna med "snattersylta" (hjortronsylt), kassar med hembygdsgården påtryckt och Örträsk-t-shirts. Middagen avnjöts på restaurang Pärlan (på gångavstånd från boendet i Örträsk).



Organisationsgruppen fick stora applåder. Fr.v: Gunnel Morén, Tord Eriksson, Maarit Kalela-Brundin, Karin Svensson, Margoth Elfving, Anette Norberg och (delvis dold) Åke Runnman.  
Foto: Jan-Erik Björk

## Lördag 31 maj

På morgonen välkomnades vi till bussresan av Margoth Elfving och vår chaufför Torbjörn. Margoth guidade genom samhället i Örträsk, varefter Edgar Lycksell tog över och berättade om Örträskrosen, som finns bevarad efter postmästare Örtelius. Vi passerade nybygge 3 och 4, och Edgar berättade minnen från sin skolskjuts. Vid Kvarnbäcken hade mjölnaren en liten järnväg för att få fram mjölsäckarna till vägen. Under kriget "svartmalde" man korn vid kvarnen. Edgar förklarade också, att ortnamnsändelserna -bränna och -fälla är vanligare än -sveden/-svedjan i denna trakt. I Edgars hemby Skarda har det funnits 13 jordbruk, men åkrarna brukas nu av en bonde från Bratten 6 mil därifrån. Vi passerade Vänjaurträsk. I ortnamnet Vänjaurträsksjön förekommer ord för sjö tre gånger på rad!

Inne i Lycksele åkte vi Bångvägen och passerade Bångmonumentet. Soldat Bång anses stå förebild till Sven Duva. Lyckseles centrum kallas Finnbacken. Lycksele ligger vid Umeälven och Blå Vägen.

Vid Länsmansgården i Rusele välkomnades vi av Bengt och Paula Andersson, som generöst bjöd på kaffe. Bengt Ragnarsson berättade om byns historia och förklarade

att Länsmansgården är flyttad från platsen för nybygget. Maria Mattsdotters yngste son Matts Rusén blev länsman.

Därefter besökte vi Frank Hedestig i Rusele vid byns ursprungliga nybygge. Farfadern Fritjof fann en gång två ca 3000 år gamla pilspetsar och vid nyodling på 1920-talet fann man grunden till en långloge.



Vandring i regnet i Rusele. Foto: Jan-Erik Björk



Vid gården finns en stolpbod/härbre, och Maud Wedins bedömning, att den är från 1750, visade sig efter konferensen stämma mycket väl. Maarit Kalela-Brundin tog borrhov vid vårt besök och analysen visade på 1752. Maud gav också besked, att "Maria Mattsdotters bod" är en typisk 1800-talsbyggnad. Rusele ligger 253 m.ö.h. och har 200 bofasta.

Härbre från 1752. Foto: Jan-Erik Björk

Lunchen intogs i storkåtan vid Kattisavans Camping. Margareta Berg drog byns historia. Första bosättningen var vid "Undantaget". Sedan 2010 har byns pensionärer en grupp för Kattisavans historia med målet att ge ut en bok. Bynamnet kommer eventuellt av katsa (för fiskfångst), och ava är en trång smal vik. Hilduinens dotterson Mårten Mårtensson och Maria Mattsdotter kom till Kattisavan 1730. 1732 besöktes byn av Linné, som skrev om det berömda smöret i Lycksele. 1740-1755 var Kattisavan obebott. 1756 kom Israel Andersson, som 1761 blev nämndeman. Vid byns stamhemman finns rester av en rökbastu. Vid laga skiftet 1890-93 hade Kattisavan 15 hemmansdelar och har idag drygt 80 bofasta. Vid campingen finns en sevärdhet i form av stenblocket Ljummarstenen. Enligt deltagande Kjell Nordqvist (stenhuggare) består det av den homogena bergarten gabbro.

Vi lämnade Kattisavan via byvägen, där det finns en gammal gårdsmiljö. E 12 Blå Vägen följer här tvärbanan mellan Umeå och Storuman.



Maarit Kalela-Brundin guidade vid den gamla kyrk- och marknadsplatsen Gammplatsen i Lycksele, där det just denna dag var fullt med mässbesökare. Fortfarande hålls vinter- och höstmarknader i Lycksele. Platsen var förut ett gammalt vinterviste för samerna.

*Samevistet vid Gamm-platsen i Lycksele.*

*Foto: Jan-Erik Björk*

Kyrkan på platsen byggdes 1606 och flyttades därifrån 1799. Vid Gammplatsen var även tingsplats samt det ställe där man samlade in skatter. Skytteanska skolan för samer inrättades 1632. Eleverna blev lärare i lappmarken eller kom till Härnösand för vidare studier. Skytteanska skolan flyttades på 1860-talet till Tärnaby. Skogsmuseet i Lycksele är en avknoppning från Hembygds-gillet och har funnits sedan början av 1980-talet. I skogsmaskinmuseet finns en 9.000 år gammal tallstubbe funnen i sediment. Ruselegården är hembygdsföreningens huvudbyggnad, där vi serverades fika. Vid Gammplatsen finns också ett rekonstruerat sameviste samt Lapplands kulturbotaniska trädgård med bl.a. Örträskrosen. Här finns även ett fornvårdsområde samt skogsreservat. Hembygdsområdet innehåller också en affärsgata, en liten tjärn, tjärdal, eldpallkoja, en liten getarstuga m.m. Bångstugan (Sven Duva) är skomakeri. Margaretakyrkan är en kopia av Lyckseles andra kyrka, som byggdes 1736. Margareta var en samekvinna på 1300-talet. Vi besökte lämningarna av den gamla kyrkstaden, där förutsättningarna för en ev. utgrävning diskuterades av/med Stig Welinder.

Vi lämnade Gammplatsen och åkte förbi "Templet" på Finnbacken i Lycksele, ortens första folkskola. Nästa anhalt var Johan Hilduinens nybygge vid Rafsabäcken i Knaften. Där finns en bevarad vattensåg och skvaltkvarn.



Vi besökte även de intressanta lämningarna efter Erik Erssons nybygge vid Gammelhemmet i Knaften med grunden efter en parstuga, och Birger Nesholen förmedlade sina erfarenheter av lämningar efter rökstugor. Dessa lämningar inspirerade Stig Welinder så pass, att han på väg därifrån i bussen muntligt skissade på upplägget av ett skogsfinskt arkeologiprojekt vid Knaften.

*Husgrunder vid Gammelhemmet i Knaften. Foto: Maud Wedin*



Vi åkte på västsidan med sina fina nyodlingsmarker runt sjön åter mot Örträsk. Det finns fortfarande en mjölkbonde på var sida sjön, som för övrigt är 72 m djup. Även på lördagkvällen serverades middag på restaurang Pärlan.



Vy från västra Örträsk mot Hembygdsgården och Hilduinens boplats. Foto: Maud Wedin

## Söndag 1 juni

Morgonen ägnades åt FINNSAMs årsmöte, där ledningsgruppen förstärktes med förtroendevalda från "Övre Mellannorrland", alltså denna konferensregion. I samband med årsmötet fick arrangörerna ett stort Tack för väl genomförd konferens, en ur "regionalpolitisk" synpunkt angelägen konferens i vårt ämne. Därefter begav vi oss söderut för hemresan med bussen.

Läs mer i Lena Gribings rapport från själva bussresan.



Själv tackade jag för mig och klev av bussen vid Finnskogsmuseet i Skräddrabo.

Hjärtligt välkomna till FINNSAMs vårkonferens i Alfta och Rättvik 29-31 maj 2015 samt till invigningen av den nya utställningen.

Finnskogsmuseet i Skräddrabo, Alfta

## Årsredovisning 2013 Finnsam - Finnbygder i Samverkan

Sammanställningen av föregående års räkenskaper har inte tidigare redovisats här i FINNSAM-info.

### Finnsam - Finnbygder i Samverkan

Räkenskapsår 2013-01-01 - 2013-12-31

Balansrapport	Sverige		Norge	
	2013-01-01	2013-12-31	2013-01-01	2013-12-31
<b>TILLGÅNGAR</b>				
Fordringar	200	0	0	0
Kassa och bank	78 501	109 116	13 331	16 447
<b>Summa</b>	<b>78 701</b>	<b>109 116</b>	<b>13 331</b>	<b>16 447</b>
<b>EGET KAPITAL OCH SKULDER</b>				
Eget kapital	74 911	74 911	12 331	12 331
Årets resultat	0	6 615	0	3 116
Sigurd Anderssons Minnesfond	1 990	1 990	-	-
Bertilo Bergqvist Minnesfond	1 800	1 800	-	-
Kortfristiga skulder	0	23 800	1 000	1 000
<b>Summa</b>	<b>78 701</b>	<b>109 116</b>	<b>13 331</b>	<b>16 447</b>

Resultatrapport	Sverige		Norge	
	2 013		2 013	
<b>INTÄKTER</b>				
Försäljning	4 725		200	
Medlemsavgifter	19 901		2 900	
Övriga ersättningar och intäkter	530		0	
<b>Summa</b>	<b>25 156</b>		<b>3 100</b>	
<b>KOSTNADER</b>				
FINNSAM-info	11 357		0	
Deltagande i konferenser	2 976		0	
Administration	5 263		0	
<b>Summa</b>	<b>19 596</b>		<b>0</b>	
<b>Rörelseresultat</b>	<b>5 560</b>		<b>3 100</b>	
Ränteintäkter	1 055		16	
<b>ÅRETS RESULTAT</b>	<b>6 615</b>		<b>3 116</b>	

## **Sammanträde med ledningsgruppen för FINNSAM den 4 september 2014** (prel.)

### **Närvarande:**

Jan-Erik Björk, Tor Eriksson, Tord Eriksson, Jan Myhrvold, Kjell Nordqvist, Anette Norberg, Kenneth Norrgrann, Barbro Sindler-Hult, Maud Wedin och Maths Östberg.

**Övriga:** Lars-Olof Herou, Stig Welinder

**Plats:** Åsa folkhögskola

### **1) Mötets öppnande**

Mötet öppnades av ordföranden Maud Wedin

### **2 Val av mötesordförande**

Till ordförande för mötet utsågs Maud Wedin.

### **3) Val av mötessekreterare**

Till sekreterare för mötet utsågs Jan-Erik Björk.

### **4) Justering av protokoll**

Mötets ordförande Maud Wedin och Lars-Olof Herou justerar protokollet.

### **5) Dagordningens fastställande**

Dagordningen fastställdes.

### **6) Ekonomi**

a) Bokföring. Bokföring och bokslut har tagits över av kassören, Anette Norberg.

Bokföringen är uppdaterad.

b) Årsredovisning. Arbetet med årsredovisningen har avslutats. Revision är gjord.

Revisionsberättelse finns.

c) Underskott. Konferensen i Karlskoga har gått med underskott om 500 kr. Underskottet beräknas kunna täckas av överskott från Södermanlandskonferensen.

d) Reseersättning. Beslutades att betala reseersättning till ansvarig, Tor Eriksson, för arbetet vid Släkttforskardagarna i Karlstad. Ledningsgruppen framförde ett tack för detta.

e) Policybeslut vid konferenser. I normalfallet utbetalas inga arvoden. Om det sker så ska arvoden enbart betalas till personer registrerade för egen verksamhet. Anette Norberg fick i uppdrag att utarbeta en manual för ekonomin vid konferenserna.

f) Medlemsavgifter. FINNSAM har idag 239 registrerade medlemmar. Av dessa har endast 156 betalt avgiften. Det är inte tillfredsställande enligt ledningsgruppen. Beslutades att påminna om inbetalning av medlemsavgifter.

### **7) Stadgeändringar, ev. förändring ang. val av ledamöter**

Sekreteraren kommenterade förslag till stadgeändringar. Ledamöter ska väljas med växlande mandatperiod. Vidare ändras antalet ledamöter i ledningsgruppen till minst fem. Förslagen till ändringar ska underställas medlemsmötet för beslut

### **8) Ny revisor och ny ledamot i valberedningen**

a) Bo Hansson har accepterat posten som ny revisor. Fyllnadsval kommer att ske vid kommande medlemsmöte.

b) Lars-Olof Herou föreslogs ingå i valberedningen.

### **9) Ordinarie ledamot från Värmland är vakant**

Irmgard Henriksson har avsagt sig ledamotskapet. Platsen är sålunda vakant till årsmötet nästa år, då val ska ske. Ledningsgruppen diskuterade några tänkbara kandidater.

## **10) Kommande konferenser**

### **A) Vinterkonferens 2015**

Tor Eriksson föreslog en gemensam resa till Helsingfors. Där pågår en utställning med tema om skogsfinnarna på Nationalmuseum. Man kan vidare arrangera föreläsningar om exempelvis emigrationen från Finland, finska forskare om skogsfinnar mm. Maud åtog sig att kontakta finska forskare inom vårt intresseområde. En möjlig tidpunkt för resan kan vara mitten av mars 2015.

### **B) Vårkonferens 2015**

Ledningsgruppens förslag är Rättvik/Alfta. En arbetsgrupp bildas för genomförande av arrangemanget. En tänkbar tidpunkt är sista helgen i maj. Då invigs Finnskogsmuseet i Skräddrabo.

### **C) Höstkonferens 2015**

Ledningsgruppens förslag är Gräsmark med omgivningar. Medarrangörer kan exempelvis vara Gräsmarks hembygdsförening, Timbonäs byalag och Solör-Värmland finnkulturförening.

### **D) Vårkonferens 2016**

Arrangemanget ligger långt fram i tiden. Men planeringen behöver komma igång, varför ledningsgruppen beslutade att inriktningen tills vidare bör vara Medelpad.

### **E) Höstkonferens 2016**

Detta arrangemang ligger ännu längre fram. Ledningsgruppen diskuterade flera alternativ till platser: Järna, Äppelbo, Karlskoga, Ljusnarsberg och Östergötland. Några beslut togs inte.

## **11) Rapporter**

a) Släktforskardagarna i Karlstad 2014

Tor lämnade en kort rapport. FINNSAM hade en gemensam monter med Skogfinsk Genealogi och Solör-Värmland Finnkulturförening. Många besökare hade hittat montern. Och försäljningen gick ganska bra.

b) Trycksaker etc. vid Karlskogakonferensen

Tor lämnade en kort information om trycksakerna vid konferensen. Konferensrapporten har gått ut i 90 ex. till bibliotek, universitet, kommuner, landsting med flera.

## **12) Släktforskardagarna 2015 i Nyköping**

Tor informerade helt kort om släktforskardagarna i Nyköping 2015. De går av stapeln den 28-30 augusti. Ledningsgruppen bör i likhet med tidigare år ta ställning till FINNSAM:s deltagande. Beslut fattas senare när kostnader mm blir kända.

## **13) Övriga frågor**

a) Muttifestivalen i Sievi. Seppo Remes kommer att visa bilder under kommande konferens.

b) Konferensrapporten från Örträsk. Den kommer enligt Maths Östberg under senare delen av september.

c) Ledningsgruppen beslutade att FINNSAM svarar för kostnaden om 600 kr för kartan "Skogsfinska bosättningar i Skandinavien".

d) Konferensansvarig är även ansvarig för ekonomin under resp. konferens. Det innebär att hen är attestant av samtliga fakturor i det fall FINNSAM:s postgirokonto används.

e) Högtalarutrustning. Ledningsgruppen menade att Bo Hansson och Björn Sonesson bör göras ansvariga för frågan. Maths kontaktar Susanne Svedjemark för vidare kontakt med Bo och Björn.

## **14) Avslutning**

Ordföranden avslutade ledningsgruppens möte.

Vid protokollet

Justerat

Justerat

Jan-Erik Björk

Maud Wedin

Lars-Olof Herou

## **Protokoll fört vid FINNSAM: s medlemmöte vid Åsa folkhögskola Sörmland den 7 september 2014**

(prel.)

FINNSAM = Finnbygder i samverkan

Plats: Åsa Folkhögskola

Närvarande ca 30 medlemmar.

### **§ 1 Mötet öppnas**

Mötet öppnades av Maud Wedin, Falun som hälsade alla välkomna till förhandlingarna.

### **§ 2 Val av mötesordförande**

Till ordförande för mötet valdes Lennart Rhodin, Gräddö.

### **§ 3 Val av mötessekreterare**

Till mötets sekreterare valdes Jan-Erik Björk, Källby.

### **§ 4 Val av protokolljusterare**

Till protokolljusterare valdes Lars-Olof Herou, Ludvika och Seppo Remes, Hallstahammar.

### **§ 5 Fastställande av dagordning**

Dagordningen fastställdes.

### **§ 6 Godkännande av kallelse**

Kallelsen framgår av utskickat program till konferensen. Kallelsen godkändes.

### **§ 7 Ekonomisk rapport och övriga ekonomiska frågor**

- a) Kassören Anette Norberg inledde med att lämna en allmän ekonomisk rapport. Hon nämnde att hon har tagit över bokföringen efter den tidigare bokföringsfirman. Bokföringen är nu ajourförd till dagens datum. Hon nämnde vidare att påminnelser om inbetalning av medlemsavgifter är på väg ut.
- b) Kassören informerade kort om tillgodohavanden samt större belopp avseende kostnader och intäkter.
- c) Vid årsmötet den 1 juni 2015 beviljade medlemmarna ansvarsfrihet under förutsättning att revisorerna lämnar en revisionsberättelse utan anmärkning. Revisorerna hade nu avslutat revisionen och även avgett en revisionsberättelse. Sekreteraren läste upp denna för mötesdeltagarna. Av berättelsen framgår avslutningsvis följande: "Räkenskaperna är väl förda och vederbörligen verifierade. Behållning på bank och postgiro stämmer med årsbeskeden. Något skäl till anmärkning föreligger inte och vi rekommenderar att styrelse och kassör beviljas ansvarsfrihet för föreningens förvaltning under år 2013. Karlstad 2014-06-18."

### **§ 8 Stadgeändring**

Ledningsgruppen har behandlat frågor om ändringar av stadgarna. Sekreteraren läste upp ledningsgruppens förslag till ändringar. Dessa var föranledda av utökat antal ledamöter i ledningsgruppen samt ändrade mandattider för ledamöterna i ledningsgruppen.

Ändringarna har betydelse för § 5.1 som handlar om dagordningen vid

årsmötet samt § 5.2 som behandlar ledningsgruppens sammansättning mm.

Medlemsmötet gick till omröstning, varvid ledningsgruppens förslag godkändes; med 2/3 majoritet.

### **§ 9 Nya ledamöter i ledningsgrupp, revision och valberedning**

- a) Ledningsgruppen har föreslagit att denna utökas med region Övre Mellannorrland. Medlemsmötet godkände utökningen.
- b) Fyllnadsval av vakant plats i valberedning. Till denna valdes Lars-Olof Herou.
- c) Fyllnadsval av vakant plats som revisor. Till revisor valdes Bo Hansson.

### **§ Kommande konferenser**

**10**

- a) Vinterkonferens 2015. Maud informerade om ledningsgruppens förslag till vinterkonferens i Helsingfors med programpunkter som utställning på Nationalmuseum, föreläsningar vid överfarten, något studiebesök mm. En lämplig tidpunkt kan vara början eller mitten av mars. Ledningsgruppen fick i uppdrag att arbeta vidare med förslaget.
- b) Vårkonferens fred.-sönd. 29-31 maj 2015. Maud och Stig orienterade något om tidigare beslutad konferens i Rättvik-Alfta. Det kommer att bli föredrag, bussresor i omgivningarna mm. Programmet är inte fastställt ännu. På söndagen inviger man Finnskogsmuséet i Skräddrabo.
- c) Höstkonferens preliminärt fred.-sönd. 11-13 september. Tor Eriksson lämnade en kort information om konferensen som arrangeras i Gräsmarksområdet. Boende blir sannolikt på Gräsmarksgården. Programmet är tänkt att innehålla föredrag, bussresor etc. Ledningsgruppen fick i uppdrag att arbeta vidare med konferensupplägget.
- d) Vårkonferens 2016. Maud nämnde att Medelpad står på tur för en konferens. Där finns intressanta utflyktsmål i exempelvis Stöde socken, utgrävningar i Råsjö mm. Ledningsgruppen fick i uppdrag att arbeta vidare med förslaget.

### **§ Rapporter**

**11**

- a) Tor rapporterade översiktligt från Släktforskardagarna i Karlstad. FINNSAM:s monter låg på bottenvåningen, i samverkan med närstående föreningar, strategiskt nära Arkiv Digital. Nio personer arbetade i montern under de båda dagarna. Man hade fått många besök. Besökare ställde frågor om skogsfinsk kultur, särskilt släkter. Försäljningen av broschyrer och kartor gick ganska bra. Totalt sett var det en lyckad tillställning.
- b) Tor lämnade en slutrapport beträffande de olika trycksakerna från Karlskogakonferensen i vintras. Trycksaker har fördelats till ett stort antal föreningar, institutioner, bibliotek mm.

### **§ Släktforskardagarna 2015 i Nyköping**

**12**

Tor informerade kort om nästa års Släktforskardagar i Nyköping. De kommer att anordnas under tiden 28-30 augusti. Något program finns ännu inte framtaget. Tor menade att FINNSAM bör delta i likhet med tidigare tillfällen.

### **§ Övriga frågor**

**13**

Kenneth Norrgrann nämnde upplysningsvis att Haplogrupp N som finns i Finland även är ganska starkt förekommande i Södermanland.

### **§ Mötet avslutas**

**14**

Ordföranden avslutade mötet med ett tack för uppmärksamheten. Maud vände sig till arrangörsguppen, särskilt Tor Eriksson, och riktade ett

stort tack för en mycket intressant och väl genomförd konferens.

Lennart Rhodin  
Ordförande

Jan-Erik Björk  
Sekreterare

Lars-Olof Herou  
Justerare

Seppo Remes  
Justerare

## **Finnsam:s höstkonferens i Södermanland 5-7 september 2014**

Text och foto: Seppo Remes

### **Fredagen den 5 september**

#### **Presentationer och välkomsthälsningar**

Konferensplatsen var Åsa folkhögskola i Sköldinge. Konferensen öppnades av Södermanlands läns landshövding Liselott Hagberg som berättade att Södermanland är ett herrgårdslandskap där Hertig Karl har spelat en stor roll. Savolaxarna som flyttade dit gjorde det möjligt att Södermanland fick vara den lustgård som den är, sade landshövdingen. Södermanland är det län vars befolkning ökar mest i Sverige och detta är en utmaning i integreringsarbetet. Hon var också glad över att flera södermanländska kommuner vill vara med i finskt förvaltningsområde.



*Landshövding Liselott Hagberg öppnade konferensen.*

Maire Dahlman från Eskilstuna berättade om språklagen och lagen om nationella minoriteter. Eskilstuna är en föregångare när det gäller kommunens verksamhet bland nationella minoriteter. I Eskilstuna har stiftelsen ERK grundat finsk förskola och grundskola med ca 120 elever och kommunen har ambulerande modersmålspedagoger. Äldreomsorgen för finstalande omfattar bl.a två demensavdelningar. Till slut konstaterade Maire Dahlman att lagen kom 20 år för sent!

Voitto Visuri från Sverigefinska Riksförbundet presenterade sin organisation och dess verksamhet. Det finns 123 lokalföreningar vilka är anslutna till förbundet samt fyra olika specialförbund. Visuri nämnde att Eskilstuna är inofficiell huvudstad för sverigefinnarna. Stora arbetsinsatser görs för att få finskt förvaltningsområde att täcka hela landet. Lagstiftningen på detta område borde vara det samma över hela landet, menade Visuri. Finland blir 100 år 2017 vilket kommer att märkas speciellt bland sverigefinnar också.

Nästa programpunkt var presentation av Finnsam, vilket Maud Wedin gjorde med bilder och stor erfarenhet. Hon visade även en karta över finska bosättningar i Södermanland. På kartan fanns totalt 77 platser markerade.

Skolans rektor Jan Jonsson hälsade välkommen till Åsa och presenterade sin folkhögskola och nämnde att den är den femte äldsta i hela landet. Åsa är en internatskola med ca 200 deltagare om man räknar med distanskurserna. Skolan

har utöver den obligatoriska allmänna kursen invandrarkurser, musikkurser, friskvårdskurser och danskurser. Byn Sköldinge har ca 500 invånare utan någon samhällsservice, enligt rektorn.



### Första utflykten

Utfärden med egna bilar började i Mellösa. På hembygdsgården fick vi kaffe/te, bullar och kakor, bl.a en pepparkaka formad som ett hjul. Hembygdsföreningens ordförande Hans Andersson hälsade oss välkomna och visade stolt upp en kopia av ett mycket gammalt hjul, Mellöshjulet. I september 1933 hittade lantbrukaren Holger Landerby detta trähjul som visade sig vara från förhistorisk tid, ca 1600 år gammalt. Hjulet har tio ekrar och är gjort av tre olika träslag.

*Det urgamla Mellösa-hjulets kopia visades. Det är det äldsta hjulet som återfunnits i Sverige.*

Nästa stopp gjordes i Baggetorp där Kerstin Gustavsson berättade om gården som är från 1570-talet. På gården fanns på Pörtsbacken tidigare ett hus som man rökte kött i. Hon berättade vidare att en torpinventering är gjord i Mellösa, men inga spår av finnar är kända. Baggetorp har sedan länge hört till Remna gård enligt Gustavsson. En diskussion om ifall finnar en gång har varit bosatta på platsen eller inte, kom igång. Bevisen verkar vara ganska vaga och få till antalet.

Utflykten fortsatte till Hytternäs där bröderna Lasse och Anders Landsberg visade och berättade om gården. Lasse var ganska säker på att platsen har varit svedjeland en gång i tiden. Han berättade också att midsommarråg odlades på gården fram till 1960-talet. Bröderna berättade om de många soldater som har bott här och gett bl. a. namnet Stav. Huruvida dessa var finnar gick inte att bekräfta. Lasse Landsberg visade även en gammal karta från 1801 samt många gamla föremål som finns kvar på gården.

*Lasse Landsberg, Hytternäs, var säker på att platsen har varit svedjad en gång i tiden.*



Rökärr var nästa eventuella finnboplats. Vi anlände dit oanmält men Bruno och Lizz Lewin tog emot oss och visade gamla verktyg av sten. Det ena var kanske inget verktyg utan format av naturen. En gammal stenyxa var mera intressant. Arkeologen Stig Welinder trodde att yxan var oanvänd och därmed kunde vara en offergåva till gudarna. Yxan har skänkts en gång vid vattnet och hittades tusentals år senare. Rökärr är antagligen grundat år 1554 och 1588 nämns Bertil Jacobsson som ägare. Då hade gården sammanlagt 8 hus.





*Stig Welinder med förstoringsglas i Rökärr.*

Som kvällsaktivitet på skolan fick vi höra Kjell Söderlund läsa ett kapitel ur sin otryckta bok *Marken brinner*. Till sist presenterade Tor Eriksson ortnamn med finsk anknytning i Ljusnarsbergs socken.

## **Lördagen den 6 september**

### **Två föreläsningar**

Först på morgonen fick Martin Andersson ordet och han skildrade hertig Karls liv och verksamhet. När hertig Karl blev myndig fick han i sitt hertigdöme Södermanland, Närke, Värmland och delar av Västmanland. Senare kom även Dalsland att tillhöra honom. Andersson berättade att hertig Karl inte var nöjd med de inkomsterna som hertigdömet gav. Därför satte han fart på utvecklingen genom att grunda nya städer, locka arbetsfolk och hjälpa till med torpens bebyggande. Han började ge bevis för finnarna som ville bosätta sig inom hertigdömet. Detta innebar att platsen skulle besiktas, bosättaren fick skattefrihet för 6 år och hade dessutom en sorts arvsrätt till torpet. Martin Andersson berättade vidare att den som försökte hindra bosättarna, skulle dömas till dödsstraff.

Att locka bosättare från Finland passade inte i planen för kung Johan III som ville behålla arbetsfolket i Finland. Kung Johan ville inskränka den fria rörligheten genom att förbjuda utflyttning till Karls hertigdöme. Trots detta bildades ca 1100 nybyggen under tiden 1580-1594 i Karls hertigdöme. Enligt Andersson tog finnarna själva initiativet att söka asyl hos hertig Karl och gick därmed runt förbudet och fick asylrätt. Borglägerstungan i Finland uppfattades som en stor belastning för de finska bönderna.

Maths Östberg visade en nygjord karta över finska bosättningar i Södermanland. Han berättade att utöver dessa till kartan markerade finns det 11 icke lokaliserade nedsättningar. Maud Wedin visade i sin tur kolonisationsförloppet i Södermanland. De vanligaste källorna som använts var Richard Broberg och Richard Gothe. Den sistnämnde har skrivit 4 böcker om skogsfinnar och hans arkiv finns i Finska Nationalarkivet i Helsingfors omfattande 28 volymer. Gothe hade planer att skriva om finska bosättningar i Södermanland, men dog innan detta kunde infrias.

Jan-Erik Björk ville ha ordet och läste en sammanfattning av Richard Brobergs domboksanteckningar rörande finnar i Södermanland. Listan omfattade cirka 20 namn och de flesta hade sitt ursprung i Västra och Egentliga Finland. Under följande paus diskuterades livligt om dessa kunde vara svedjande finnar eller om de var åkerbönder eller arbetsvandrare.

## Rundtur med buss

Vid elvatiden klev deltagarna på Ramunderbuss som tog oss till Rössbol. Där mötte vi hembygds-föreningens ordförande i Råby-Rönö, Kurt Nordström, som guidade oss först på Kron-Rössbol och sedan på Östorp i samma by. Han berättade att inga finska ortnamn är kända i trakten. I Kron-Rössbol träffade vi bonden Tord Gustavsson och i Östorp mottogs vi av Mariett Andersson som visade gården med bl. a. en oxvandring. Rössbol är en gammal finnby.



*Deltagarna vid Kron-Rössbol.*



*Nyköpingsfänikan tog hand om oss på borggården till Nyköpingshus.*

En halv timme försenade kom vi till Nyköpingshus. Vi blev eskorterade av Nyköpingsfänikan till lunch i restaurangen Erik på Slottet. Efter maten visade Nyköpingsfänikan upp sig på borggården och berättade om hertig Karl och den gamla staden Nyköping. Vi blev informerade om att han grundade Karlstad, Kristinehamn, Filipstad och Mariestad. Fänikan var hertigens livvaktstyrka som kunde omfatta upp till 200 ryttare. Nutidens fänika som återskapades 1999 framträder med tidsenliga uniformer och vapen.

Vi lämnade Nyköping och åkte till Kolmården förbi Holmen i Lunda socken och fortsatte sedan till Björkvik. Kaffe och smörgåsar serverades vid nya kyrkan i sockenstugan av Birgitta Pettersson och Yvonne Claug. Under diskussionerna som följde undrades det varför

uppgifterna om finnar i Södermanland är så knapphändiga och varför uppgifterna från Gothe och Broberg inte är samstämmiga. Information om deras källor saknas också i många fall.

Vi fortsatte till Björkviks gamla kyrka, där det även fanns en avdelning som kallades "finnkyrkan". I den välbevarade kyrkoruinen efter branden år 1869 mötte vi kyrkoherde Hans-Göran Ericsson som berättade om kyrkan och församlingen. Kyrkan, Nikolaikyrkan, byggdes förmodligen redan på 1100-talet. Före branden hade den byggts till vid minst fyra olika tillfällen. Att en del av kyrkan kallas för finnkyrka beror på att finnarna i församlingen samlades i ett av kyrkorummets bakre hörn under gudtjänsterna på hertig Karls tid. En ytterligare förklaring till benämningen "finnkyrkan" är att den enligt en källa utvidgades av finnar, som inflyttat i socknens skogsbygd under samma tid. Hans-Göran Ericsson kände inte till några speciella finnboplatser eller finnar i församlingen.



*Finnättlingarna Pentikäinen, Lehmoinen och Honkainen återtog sina platser på hörnet i Björkviks gamla kyrka som för finnarnas skull kallades "finnkyrkan".*

Det började bli kväll och vi fortsatte tillbaka till Åsa folkhögskola. Under den avslutande färden genom landskapet läste Tor Eriksson kapitlet "Den sköna lustgården" ur *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* av Selma Lagerlöf.

Före middagen berättade Seppo Remes om Muttimarknad i Sievi, Finland. Solør-Värmlands finnkulturförening planerar en resa till Finland nästa sommar och Sievi ska besökas under resan.

Efter middagen fick vi höra Malmabygdens spelmän framföra musik från trakten, vilket var en fin avslutning för dagen.



*Malmabygdens spelmän spelade för oss många musikstycken från orten.*

## **Söndagen 7 september**

### **Mer om ortnamn**

Mats Wahlberg från Institutet för Språk och Folkminnen redovisade södermanländska ortnamn som kan ha med finnar att göra. Flera av hans exempel hade ingen rimlig betydelse på svenska och inte heller på finska. När de förekommer i samband med förmodade finnboplatser kan man anta att namnet har finskt ursprung. Några typiska exempel kan vara Jackula, Karren, Mattalamossen, Nimmen, Hiren Pilo och Pilkoberget. Sådana ortnamn sätter fantasin igång i syfte att få fram något mera begripligt.

Programmet fortsatte med Tor Erikssons presentation av södermanländska pörten. Tor lovade återkomma med flera bilder vid något senare tillfälle när tekniska problem inte är i vägen. Tor Eriksson berättade att pörte här i trakten betyder torkhus eller bastu. En sökning i SOFI:s ortnamnsregister på ord på *pört* ger i Örebro län 68 st träffar, i Västmanlands län 9 träffar, i Stockholms län 2 träffar, i Östergötlands län 16 träffar och i Södermanlands län 106 träffar.

## Skogsfinnar eller andra

En sammanfattande diskussion ingick i programmet. Lena Gribing var samtalsledare. En livlig diskussion om rätta benämningar åtföljde. Skulle dessa södermanländska finnar kallas för skogsfinnar eller vad då? Det är ganska uppenbart att alla dessa inte var svedjebönder. Stig Welinder menade att bilden är skakande, men detta är vi inte vana vid. Konferensen var överens om att finnar i Södermanland kunde vara finsktalande eller svensktalande, komma från vilken del som helst i nuvarande Finland och näringsätten kunde vara hur många som helst.

Borde vi kalla dessa finnar med andra benämningar än skogsfinnar? I diskussionen framfördes benämningar som östfinnar, västfinnar och restfinnar som möjliga förslag. Vi kunde konstatera att uppgifterna är så knappa att det är fel att börja nämna dem på ett speciellt sätt. Konferensen beslutade att information om finnarna i Södermanland ska samlas på ett och samma ställe. Tor Eriksson lovade ta emot uppgifter från alla som har information.

## Höstmöte



Finnsams höstmöte leddes av Lennart Rohdin och sekreterare var Jan-Erik Björk. Anette Norberg lämnade en ekonomisk redogörelse om den svenska delen av bokföringen.

Sekreteraren läste revisorernas utlåtande och förra årets ekonomi kom därmed i sin ordning.

*Lennart Rohdin ledde höstmötet.*

Stadgeändring behandlades och godkändes för första gången och ska tas upp i nästa vårkonferens för andra gången. Övre Mellannorrlands region tar plats i Finnsams ledningsgrupp.

Kommande konferenser sker i Helsingfors på vårvintern, i Rättvik-Alfta på våren 2015 samt i Gräsmark på hösten 2015. Det ser också ut som att på våren 2016 ordnas konferensen i Medelpad, antingen i Stöde eller i Borgsjö. Årets konferens innehöll också rapporter om olika evenemang som Finnsam har deltagit i.

Efter mötet avslutades den här konferensen och organisatörerna Tor Eriksson och Kenneth Norrgrann fick jätteapplåder.

## Överkurs

Några av deltagarna fortsatte till ett ställe i Södermanland som heter Ramsta by. Där kunde vi se ett gravfält från vikingatid. På området finns två smedjor och en linbastu samt en stensatt linberedningsgrop. Arkeologen Stig Welinder berättade om gravhögar från vikingatiden samt om olika forskningsmetoder av dessa.



*"Överkurs"-deltagare framför ett sörmländskt pörte eller linbastu i Ramsta by.*

Konferensen arrangerades i samarbete med Åsa Folkhögskola, Eskilstuna kommun, Trosa kommun, Flens kommun, Landstinget i Sörmland, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Stockholms läns landsting, Sverigefinska Riksförbundet och Sverigefinländarnas delegation.



## Första sommaren för Torsby Finnskogscentrum i Lekvattnet

Lördagen den 14 juni invigdes de nya lokalerna för Torsby Finnskogscentrum i Lekvattnet. Nyfikenheten var stor – 1 000 besökare denna första dag. Vädret var vackert och vi hade fått allt klart för invigningen i tid.

Receptionen med lånade drag från en rökstuga välkomnade. Utställningen är i två avdelningar. Det övergripande berättarperspektivet är landskapet. Vad var det i detta skogslandskap som gjorde att svedjefinnar sökte sig hit? Vad fann de? Hur kunde de försörja sig? Vad hände under århundradena som följde?

I utställningens första del finns montrar, som var och en präglas av ett landskapsperspektiv; gränslandskapet, timmerlandskapet, magins landskap, kulturlandskapet osv. Den del av utställningen präglas visuellt av kontrasten mellan en mörkt grå matta – svedjan - och montrar gröna som råggroddar. I den andra delen av utställningen silar ljuset genom en jättebild av ett skogslandskap. Här möter man fyra gårdar under fyra viktiga skeden, och fyra familjer som levde och dog på gårdarna. Här finns också modeller över karaktärsbyggnaderna rökstugan, bastun och rian.

När man lämnar utställningen kommer man fram till biblioteket med Rickard Brobergs boksamling. Sist väntar butiken.

Men skulle intresset från besökarna hålla i sig? Vad skulle det innebära för Finnskogscentrum att finnas i en liten ort med två mil till närmaste större ort? Men vi behövde inte vara oroliga. Besökarna strömmade till hela sommaren. Det finns flera anledningar till detta; folk som kände till Finnkulturcentrums verksamhet som den varit i Torsby herrgård var naturligtvis nyfikna på vad som hade hänt i och med flytten. Folk som aldrig satt sin fot i herrgården var nyfikna på hur det skulle se ut på det nya stället. Kollegor kom förbi för att se hur den nya utställningen såg ut. Pressen, såväl TV som tidningar skrev mycket om byggnaden i Lekvattnet och vad vi ville. Det hjälpte till.

Men största antalet besökare var vanliga resenärer och turister. De som reser genom landskapet med ögonen öppna för besöksmål. Men också de som bara råkade komma förbi. Byggnadens spektakulära fasad fyllde sin funktion – man stannade sin bil, klev ut och klev in för att se vad som fanns innanför.

Efter turistsommaren har vi haft besök av många grupper, ibland så många som tre per dag. Det visade sig då att utställningen kunde svälja 45 spralliga 6:e-klassare på en gång, liksom 8 personer i rullstol. Utställningsdelen med montrarna var som gjord för rullstolar.

Det är väldigt skönt att få se tillbaka på en så fantastisk sommar. För vi saknar inte utmaningar inför framtiden. Vi vill ju ha lika många besökare nästa år, och det kräver sin marknadsföring. Vi står också förhoppningsvis inför etapp två av omvandlingen av skollokalerna, och till det krävs ny finansiering. Inte helt lätt att finna. Vi ska också komplettera utställningen med bland annat fler föremål, andra texter och ett barnperspektiv. Ett mål är att all text till nästa besöksäsong ska vara på både svenska och finska. I år hann vi enbart med broschyrer över utställningen på engelska, tyska, holländska och finska.

**Kersti Berggren**

## Vill du följa med till FINNSAM:s vinterkonferens i Helsingfors 12-15 mars 2015?



Obs! Intresseanmälan ska skickas in senast 22 oktober 2014

*Astrid Reponen intervjuar Kaisa Vilhuinen.*

Torsdagen den 12 mars avreser vi med färja från Stockholm med destination Helsingfors, då FINNSAM:s vinterkonferens nästa år äger rum i Finland. Vi bokar en konferensresa där hytt, middagsbuffé inkl dryck samt frukost ingår och där vi har tillgång till lokal och utrustning för föreläsningar på färjan.

Vi anländer till Östersjöns dotter Helsingfors på fredag förmiddag och sedan lättar båten ankar på lördagskvällen för hemresan mot Stockholm. Söndagförmiddag den 15 mars kan vi åter trampa moder Sveas jord. Var och en får ta sig till och från Stockholm, där samlingen sker på färjeterminalen. Möjlighet till anslutningsbuss via färjebolaget finns eventuellt.

Utgångspunkt för konferensen är den tillfälliga utställningen på Nationalmuseum i Helsingfors, "Finnskogarna", där de föremål som Astrid Reponen samlade in under sin forskningsresa visas. Föremålen har aldrig tidigare varit utställda. Antti Metsänkylä, som är amanuens på Nationalmuseet, kommer att guida oss och har även ordnat lokal med tanke på våra föreläsningar (vi återkommer med program ang föreläsningarna). Paula Andersson, Tuula Eskeland och Marja-Liisa Keinänen har deltagit i arbetet med bl.a manus för utställningen och dessa fyra hjälper oss även med planeringen inför konferensen. Möjligen ska vi t.ex gå i Gottlunds fotspår i Helsingfors. Vi kommer också att göra studiebesök på KOTUS, Institutet för de inhemska språken, där bl.a Sirkka Paikkala föreläser om savolaxiska släktnamn.

Vi bor på hotell i Helsingfors natten mellan fredag och lördag. Kostnaden är osäker ännu, men räkna med omkring 1600 kr (dubbelhytt/dubbelrum) eller 2000 kronor (enkelhytt/enkelrum) för färjeresan samt hotell i Helsingfors. Det kan bli billigare om vi får stöd från bidragsgivare. Dessutom tillkommer fika + mat i Helsingfors.

Nu vill vi ha din intresseanmälan senast 22 oktober 2014 för att kunna se hur många som tänker sig att följa med på resan till Helsingfors! Intresseanmälan är ännu inte bindande utan enbart en måttstock för vår preliminära beställning av hytter på båten och rum på hotellet. Ange även om ni helst vill ha enkel- eller dubbelhytt/rum, så hjälper ni oss med planeringen.

Samordnare: Maud Wedin och Tor Eriksson

Anmäl ert intresse och ställ gärna frågor till Maud Wedin, helst via e-post [maud@finnbygden.se](mailto:maud@finnbygden.se)

Det går även bra att skriva eller ringa.  
Telefon: 023-228 64 eller 070-692 28 64

Adressen är Bergalid 3, 791 32 Falun.



## FINNSAMs vårkonferens 29-31 maj 2015 i Rättvik och Alfta

Välkomna till vårens konferens. Här kommer en kort presentation av ramprogram och tider.

Vi samlas vid lunch fredagen 29 maj på Alfta-sidan, där vi också kommer att bo. Därpå följer ett par föredrag om dendrokronologi och skogsfinnskt byggnadsskick. Vidare får vi en kort presentation av finnbyn Gullberg innan vi tar egna bilar dit för en guidning. Där finns bl.a ett torpebrev från 1613 i original. På kvällen äter vi middag och umgås.

Lördagen 30 maj tillbringar vi på Rättviks finnmark, med basläger i Bingsjö. Vi åker på utflykt i egna bilar till Finnbacka och Dalstuga. Alla tre finnbyarna är i högsta grad levande än idag. Föredragsprogrammet planeras innehålla teman som migration i ett bredare perspektiv samt musiktradition i Bingsjö (som ju är känt för sin årliga spelmansstämma). Vidare blir det vandringar i byarna som alla har intressanta gårdsmiljöer. Inte minst kronjuvelen, 1700-talsrian på Klockargården, är sevärd. Middagen blir i Bingsjö och på kvällen återvänder vi till vårt boende på Alfta-sidan.

Söndagen 31 maj inleds med bl.a ett föredrag om den skogsfinnska materiella kulturen. Detta åtföljs av FINNSAMs årsmöte. Efter lunch styr vi kosan mot Finnskogsmuseet i Skräddrabo och en förhandsvisning av den nya utställningen. Kl 14 börjar sedan den högtidliga invigningen av Finnskogsmuseet.

Vi återkommer med detaljerat program och prisuppgifter i nästa nummer av FINNSAM-info samt på FINNSAMs hemsida.

Väl mött önskar konferensgruppen

Maths Östberg, Stig Welinder och Maud Wedin



Del av den nya utställningen på Finnskogsmuseet i Skräddrabo

## Recension

Stig Welinder (red.), *Skogsfinsk arkeologi: Etnicitet i det materiella* (Falun: Finnbygdens förlag 2014). 280 s.

Stig Welinder, professor emeritus i arkeologi vid Mittuniversitetet, har tillsammans med ett stort antal medförfattare nyligen utkommit med en spännande bok för dem som intresserar sig för skogsfinnar. Bokens huvudämne är, som tydligt framgår av dess titel, den skogsfinska etniciteten (skogsfinska etniciteter?) i materiella lämningar genom arkeologi. Boken består av sammanlagt 18 kapitel av högst varierande omfattning, vilka är fördelade på fyra avdelningar. Den första avdelningen utgörs av bokens inledning och består av fem kapitel. I dessa presenteras den samhällsliga och historiska bakgrunden till undersökningarna, bokens syfte, frågeställningar samt de arkeologiska metoderna och tillvägagångssätten. Bokens andra avdelning utgörs av den empiriska biten, så att säga: i sex kapitel skildras utgrävningarna av de tre skogsfinska bosättningar som undersöktes under projektets gång: Råsjö i Borgsjö socken i Medelpad, Grannäs i Alfta socken i Hälsingland samt Svartviken i Stora Skedvi socken i Dalarna, samtliga grundlagda under tidigt 1600-tal. Resultaten från dessa utgrävningar kompletteras därtill delvis med resultaten från ytterligare en utgrävd skogsfinsk gård, Avundsåsen i Södra Finnskoga socken i Värmland. Bokens tredje del utgörs av fyra tematiska kapitel i vilka de viktigaste arkeologiska resultaten lyfts fram. Slutligen avrundas boken med tre intressanta, och därför också i mitt tycke alltför korta, kapitel som återupptar diskussionen om den skogsfinska materialiteten och slutligen också sammanfattar hela boken.

Efter denna raska redogörelse av bokens innehåll är det nu dags att presentera den mer ingående. Redan i bokens förord presenteras dess två övergripande syften. Dels vill författarna se vad arkeologin kan tillföra diskussionen om det skogsfinska för nya tankar, dels strävar de efter att problematisera och dekonstruera förhärskande stereotypa bilder av detta skogsfinska. Båda dessa temata finns med hela boken igenom, om än kanske i olika hög utsträckning i olika kapitel. Problematiserandet och diskuterandet äger framför allt rum i de inledande och avslutande delarna, medan författarna i den empiriska delen mer konkret visar vad arkeologin tillför på de punkter där det historiska källmaterialet brister. Att begreppet skogsfinsk lyfts fram och problematiseras anser jag vara både bra och behövligt. Författarna diskuterar exempelvis hur skogsfinnarna, studieobjektet, skall kunna avgränsas och hamnar så småningom i att det skogsfinska består av en grupp *gårdar* med avvikande livs- och kulturmönster, samt möjligen i förlängningen också av människorna på dessa gårdar under 1600-talet (s. 20 ff.). Dessa gårdar menar man avviker till sin arkitektur (de byggnader som konstrueras), genom det språk som talas (inklusive släktnamnsbruket), genom användningen av *huhuhta*-svedjande, samt genom vissa typer av föremål (fåtaliga, svårfunna i det arkeologiska materialet). Ytterligare ett viktigt teoretiskt och metodologiskt problem författarna ställs inför är sedan att överföra dessa (med undantag för språket) påtagligt materiella företeelser till begreppet etnicitet, som de menar är "ett sätt att ordna kulturella skillnader" (s. 17) genom dels identitet, dels relationerna till andra med annan etnicitet. Lösningen är att författarna hävdar att "vi och dem"-tänket, som grundar sig bland annat i gruppens historiemedvetande, språk och försörjningsekonomi (s. 256) också kan framhävas i det materiella. Om så är fallet, kan därmed etniska skillnader studeras i materiella föremål.

Studiens viktigaste resultat sammanfattas i tre punkter i slutkapitlet, vilka rör skogsfinnarnas hus, deras svedjande samt deras handel. Vad gäller de första två punkterna modifierar de arkeologiska resultaten endast i viss utsträckning tidigare forskning. Såväl avvikande byggnadsskick som *huhuhta*-svedjande ingick ju i den definition som författarna tillämpade vid valet av undersökningsobjekt: att det då finns rökstugor och spår efter svedjor i det arkeologiska materialet är knappast förvånande. Däremot ger de ytterligare kunskaper om hur skogsfinska gårdar såg ut och fungerade under tidigt 1600-tal, där en stor del av tidigare kunskaper i allmänhet baseras på bakåtprojicerade fakta från senare århundraden. Därför är resultaten av utgrävningarna välkomna, också i de fall där de endast bekräftar en tidigare antagen bild. Vad gäller den tredje punkten, att skogsfinnarna var väl

involverade i den tidigmoderna marknadsekonomin, är resultaten (som jag upplever dem) såväl mer överraskande som glädjande. Skogsfinnarna har, tvärtemot vad som ofta antas, inte levt isolerade på sina gårdar. Genom fynd av fönsterglas, importerade kritpipor och praktfulla lerfat framgår tydligt hur torpet i skogen förbundits med den övriga världen genom handel. Denna handel framförs dessutom som behovsgenererande och som en möjlig förklaring till att människorna på de skogsfinnska gårdarna så småningom övergick till att tala svenska. Varornas karaktär av "social uppvisning", av konsumtion som gick utöver det för livets nödtröft grundläggande, framhävs på flera ställen i boken. Skogsfinnarna har varit lika snabba att lägga sig till med nya varor som sina svenska grannar. Dessutom visar fynden på en agrar överskottsproduktion på de skogsfinnska gårdarna under 1600-talet, vilken möjliggjort investeringar i prestigeladdade föremål.

En fråga som bör ställas är emellertid hur dessa resultat relaterar till diskussionen om en skogsfinnsk etnicitet i det materiella, en fråga jag önskar att författarna hade mer utförligt besvarat i bokens avslutande kapitel. Att det etniska *kan* uttryckas i det materiella är en sak, men jag blir inte riktigt klok på i vilken utsträckning författarna menar att så faktiskt sker. En del av denna problematik tror jag beror på den luddighet varmed det skogsfinnska undersökningsobjektet är avgränsat. Som tidigare nämnts presenterades tidigt i boken det skogsfinnska såsom varande gårdar belägna i finnmarkerna. I senare kapitel tycks denna definition emellertid ha förskjutits betydligt: en person sägs vara skogsfinne om hen har flyttat från Finland med "granskogar på näringsrik mark i frostfria lägen i blicken" (s. 187), och dessutom menar författarna i sammanhang därmed att den skogsfinnska etniska identiteten är knuten till språket och storsvedjandet. Gränsen mellan definition och undersökningsobjekt blir diffus. Kan vi ens med säkerhet veta att undersökningsobjektet existerar, om vi med skogsfinnsk etnicitet menar en uppfattning om den egna identiteten som *skogsfinne* hos en 1600-talsmänniska?<sup>1</sup> Författarna tar inte ställning till vilka andra identifikationer som kan ha varit möjliga. Jag saknar bland annat en diskussion om stånd (som kunde ha aktualiserats såväl i talet om skogsfinnarnas handel som i relation till den "svenske" prästen) som genus, vilket endast nämns i korthet på några ställen. Hur viktiga var dessa begrepp för självuppfattningen i jämförelse med den förmodade etniska identiteten i början av 1600-talet? Att de skogsfinnska gårdarna var just *bondgårdar* och inte herresäten eller stadstomter hade kunnat ge upphov till intressant reflektion kring det skogsfinnskas ställning i ståndssamhället.

Mina kommentarer ovan skall inte uppfattas som någon tyngre kritik av verket – tvärtom tycker jag att det är en mycket välskriven bok som tar upp och diskuterar ett angeläget ämne ur nya perspektiv – utan mer som önskemål om hur jag vill att framtida forskning skall gå vidare med problematiken. Bokens bidrag till vetenskapen är framför allt två: dels tillför Stig Welinder och de andra författarna nya perspektiv till bilden av skogsfinnarna genom de arkeologiska undersökningarna, dels bidrar de genom att sätta in det skogsfinnska i en teoretisk diskussion kring vad en etnicitet är för något till att problematisera begreppet på ett högst eftersträvansvärt sätt. Boken innebär nu inte något definitivt slut för den diskussionen, men är ett viktigt inlägg i en debatt som förhoppningsvis kommer att föras vidare i alla de sammanhang där personer som är intresserade av "skogsfinnar" är verksamma. Den uppfyller därmed väl båda de syften som Stig Welinder formulerar i förordet. Boken kan därför rekommenderas varmt inte bara till skogsfinnskt intresserade, utan också till den som har ett vidare intresse av hur etnicitet i det förgångna kan förstås och undersökas.

Martin Andersson, Södertörns högskola

---

<sup>1</sup> Här kan som påpekas, att ordet skogsfinne ingalunda är så sentida som det framstår på ett par ställen i boken (bl.a. på s. 215). Enligt Svenska Akademiens Ordbok förekommer det i tryck åtminstone så tidigt som under förra halvan av 1600-talet. Här finns ett angeläget forskningsområde att nysta vidare i: begreppets uppkomst och förändrade tillämpning under de snart 400 år sedan det först myntades.

## Skogsfinnarna i Skandinavien



Maud Wedin

**Ny reviderad upplaga av häftet**

## **Skogsfinnarna i Skandinavien**

Häftena är som tidigare i A5-format, med mjuka pärmar, 32 sidor.  
Bild- och kartmaterialet är till delar nytt och flertalet bilder är i färg.

Pris: 50 kr + porto

Finns till försäljning hos

Finnbygdens Förlag

Maud Wedin

Bergalid 3, 791 32 Falun

E-post: [maud@finnbygden.se](mailto:maud@finnbygden.se)

Tel: 070-692 28 64, 023-228 64

Utgåva i samarbete mellan Finnbygdens Förlag, FINNSAM och Finnskogsmuseet 2014.

ISBN: 91-88644-32-4.

Tryckbidrag har erhållits från Kulturfonden för Sverige och Finland

## Marken Brinner – En historisk roman om skogsfinnarna

Få, om något folk, har en så spännande berättelse som skogsfinnar har – ett folk som för 400 år sedan koloniserade stora delar av Sverige och in i Norge. De förde med sig egen kultur, egen folktro och runosånger, dessutom ett eget sätt att bo, odla och leva. De kom från våld, krig, förtryck och med en längtan efter egna hemman. Och då återstår alla berättelser om deras liv här.

Under sex år har Kjell Söderlund arbetat på romanen *Marken brinner* om ett utanför våra kretsar nästan okänt historiskt skede. Han berättar om en skogsfinsk familj med start i Finland, om deras utsatthet, men också om kärlek och hopp om ett bättre liv här.

Bland de som yrkesmässigt läste manus är omdömena positiva. "En roman vi behöver", "spännande", "otroligt intressant" – förtjusande rekommendationsbrev dessutom.

Två bokbloggare har anmält intresse av att läsa och skriva om vårt intresse via boken. 315 sidor, trycks i mitten av november 2014.

Beställ via:

Kandela Förlag  
Kjell Söderlund  
[markenbrinner@gmail.com](mailto:markenbrinner@gmail.com)  
Tel 070-697 45 28

